

Terminologia i dret

La normalització terminològica en l'àmbit jurídic: un estat de la qüestió

AGUSTÍ POU PUJOLRÀS
Universitat de Barcelona

Introducció

La terminologia del dret posseeix un tret que la caracteritza i la distanca de la d'altres àmbits materials. Es tracta d'un cabal lèxic estretament vinculat al poder, als diferents tipus de poder (econòmic, social, etc.), però molt especialment al poder polític i a l'administració que directament el serveix en totes les seves facetes funcionals (punició de les conductes antijurídiques, regulació de les relacions dels ciutadans amb les administracions i entre aquests, ordenació de les

relacions empresarials i laborals). Això fa que el camp dels termes jurídics —i no entrem aquí en el debat sobre què es pot considerar terme (Cabrè, 1999, p. 17-37; Espallargas, 2011; Estopà et al., 2006, p. 101-130)— sigui extremadament extens. El poder públic intervé en la major part de relacions socials; travessa pràcticament tots els actes que fan les persones com a individus i que fan els col·lectius que integren una societat.

La normalització terminològica en el camp del dret és, doncs, d'un abast ampli. Però també es projecta sobre una realitat

ben diversa, des de les relacions clàssiques del dret civil, amb una decantació terminològica molt consolidada, fins a realitats totalment innovadores, com l'àmbit mercantil o de les relacions internacionals,

banyuts.110mb.com

amb una empremta neològica molt marcada. Aquesta diversitat l'hem de tenir en compte a l'hora de fer qualsevol valoració sobre el nivell assolit en la normalització de la terminologia jurídica en llengua catalana, i ja avancem que el resultat també és diferent depenent de l'àrea del dret de que tractem.

1 De la normalització a la normalitat

El procés de la normalització lingüística pretén incidir sobre l'estatus de la llengua catalana perquè aquesta tingui un ús normal i, dins d'aquest, la normalització terminològica és una peça important per atènyer la normalitat en l'ús del corpus per part dels tècnics o professionals del sector material concernit, en aquest cas el jurídic. Pel que fa al català, llengua minoritzada, i d'una manera significativa en el món del dret, en la mesura que aquest és, com dèiem, el bastiment formal del poder polític, la consolidació de les propostes lèxiques ha passat a ser un instrument tècnic valuós per a la política lingüística. Tenir un corpus de termes jurídics acceptat pels usuaris i, per tant, útil a la comunitat professional, passa a ser una condició necessària perquè la llengua es faci servir en l'àmbit específic. És una condició per passar del procés de normalització a la normalitat de l'ús.

Vet-la aquí, doncs, la urgència amb què es va encarar l'establiment/restabliment del llenguatge jurídic català i, dins d'aquest, la seva terminologia. Calia tenir un corpus terminològic prou garbellat per deixar-lo acceptablement lliure d'interferències¹ i prou dútil per ser acceptat i usat pel conjunt d'operadors jurídics que necessitaven aquest cabal per menar la feina professional en català. No cal entretenir-se aquí a recordar els esforços d'institucions i persones per posar eines lingüístiques aptes al servei de l'ús jurídic i administratiu del català.

La tradició del patrimoni lingüístic d'institucions catalanes històriques, la voluntat de posar un segell de modernitat en el llenguatge, el contrast amb les solucions terminològiques del nostre entorn jurídic, la necessitat d'assolir un lèxic amb solucions genuïnes, però sense detriment de la seva eficàcia comunicativa dins de l'àmbit. Tots aquests criteris van pesar en institucions com la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu o el TERMCAT a l'hora d'endegar la tasca normalitzadora. Les fitxes per estudiar les dificultats que plantejaven els diferents termes es van combinar amb l'aparició d'alguns estudis de caràcter més acadèmic que donaven llum a termes especialment controvertits. (Només recordem el primerenc treball d'Oriol Oleart (1984-85), sobre els autos i els actes.) Més enllà d'aquesta activitat, però, es feia necessària la difusió del lèxic jurídic català amb l'equivalència en castellà. La difusió terminològica ha estat el correlat

del seu establiment o normalització i ha estat una peça important dins la política lingüística per al català.

Aquest procés, que s'ha anat seguint d'una manera més o menys regular fins avui, ha tingut unes certes tensions i contradiccions en el seu desenvolupament, algunes relatives en general a l'elaboració terminològica i d'altres pròpies del cas català. En primer lloc, la necessitat d'impulsar l'ús del terme en català ha fet que la normalització terminològica hagi adoptat un caràcter prescriptiu, tret necessari, atès l'estat del català, i intrínsec en els diccionaris terminològics.² Sens dubte, però, ha tensat l'extensió de l'ús perquè en marcar solucions lèxiques preferents ha bandejat una perspectiva més descriptiva o dispositiva que atorgui més llibertat a l'operador jurídic (Salomón, 2007). Tot i que, al capdavant, l'opció terminològica adoptada per les institucions encarregades sempre està subjecta a la validació que es produeixi en l'ús professional, s'ha normativitzat molt l'ús terminològic, fet que ha estat percebut sovint com un encotillament lingüístic afegit a la mateixa dificultat del pas de l'ús del castellà al català.

En segon lloc, i relacionat amb el que s'acaba de dir, tal com s'ha posat en relleu en més d'una ocasió, la terminologia jurídica té una peculiaritat que la singularitza dins la major part de branques del coneixement. Per al jurista, el terme, tant en el seu vessant conceptual com denominatiu, té una textura oberta, subjecta a interpretació i a precisions successives; fins i tot el mateix fet que en l'àmbit del dret determinats fenòmens com les relacions de sinonímia, l'homonímia o la polisèmia no són valorats de manera negativa, ans el contrari, fa que la voluntat d'univocitat i de precisió, i fins de taxativitat, del treball terminològic topi a vegades amb la variabilitat nocional i denominativa de l'activitat jurídica (vegeu els interessants treballs de Busse, 1994, i Thiry, 2009). Això és, la funció hermenèutica del jurista i el caràcter adaptatiu del dret pugna amb la voluntat de delimitació precisa de l'activitat terminològica.

En tercer lloc, la urgència del moment ha fet que proliferessin els reculls i els vocabularis que han difós la terminologia (o propostes terminològiques) segurament sense una base prèvia d'estudi i coneixement. En altres paraules, les actuacions de difusió han superat les d'estudi. Això ha generat certa disparitat de solucions, amb un cert desconcert, també, en els usuaris. Podríem dir que la tensió entre proposta de terme i ús sovint no s'ha resolt de manera prou productiva.

I, en quart lloc, malgrat l'esforç de difusió, tampoc podem afirmar que tinguem disponibles gaires recursos que responguin a uns estàndards que l'actual estat del català en l'àmbit jurídic³ faria esperables: quants disposen d'una definició que pugui situar l'usuari en els paràmetres adequats? Quants disposen de les equivalències en les llengües més rellevants en producció

jurídica? En quants hi ha exemples? No es tracta de menystenir els recursos que s'han anat elaborat des de diferents àmbits. Al contrari, la major part dels diccionaris, vocabularis i reculls responen a una necessitat clara: poder donar cabuda a l'expressió en català en un món en què la llengua dominant és el castellà. Però sí que cal advertir que aquesta necessitat no és pas l'única avui.

Però és que, en cinquè lloc, a les circumstàncies anteriors cal afegir que, en determinades àrees del dret, la validació per part dels usuaris ha estat mínima precisament perquè no hi ha hagut ús. Aquest fet ha generat un replantejament i qüestionament continuat d'algunes de les solucions donades, amb el resultat, que no per esperable deixa de sorprendre, d'atribuir la falta de consolidació del terme a la inadequació de la mateixa solució terminològica i no a la falta d'ús de la llengua, com si hi haguessin termes intrínsecament bons i altres de dolents, oblidant que la designació d'un concepte d'especialitat no deixa de ser una convenció sancionada per l'ús del professional. No és casual que allà on es debat més l'encert de les opcions triades és en les àrees on l'activitat jurídica en català és escassa i on el lèxic castellà presenta una tradició més forta, com ara en l'àmbit processal.

Finalment, cal esmentar l'empremta amb què la legislació marca cada cop més els termes. El fet que les formes denominatives estiguin molt fixades per la llei fa que el lèxic jurídic català tingui solucions absolutament paral·leles amb el castellà (Pou, 2011, p. 95-97), atès que aquesta llengua és tant la llengua que acull la legislació supraestatal com la llengua de producció legislativa bàsica. Així, doncs, ens trobem amb una legislació que cada cop fixa més la terminologia emprada i amb un dret, el català, que, malgrat algunes excepcions notables, presenta un caràcter molt derivat. La manca d'autonomia creativa mena cap a una convergència terminològica, que si bé és un fenomen més general, per al català representa un plus per tots el motius indicats. El resultat, doncs, no representa una obertura comunicativa cap a altres llengües de l'entorn, sinó més aviat la subordinació respecte d'una.⁴

En conjunt, a tall de conclusió provisional, crec que es pot afirmar, d'una banda, que des del punt de vista de la terminologia jurídica, substancialment el català no presenta problemes rellevants de fixació. Els dubtes sorgeixen sobretot en aquelles àrees on justament l'escassetat de l'ús deixa obert el debat sobre la pertinència de determinades formes denominatives (en comentem algun aspecte en el punt següent). Segurament on l'evidència ens assalta és en la dependència del català respecte del castellà, que relega la terminologia catalana a un fort paral·lelisme conceptual i denominatiu amb el castellà. De l'altra, constatem encara una mancança de recursos terminològics en sentit ampli, fruit tant de la manca d'ús com de la inèrcia

marcada en el moment en què es va engegar el procés de normalització. Els que tenim actualment (els veurem en el punt 3), per bé que necessaris i valuosos, són insuficients per a una situació de normalitat en l'ús del català jurídic.

2 Les darreres incorporacions en el *Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans* (DIEC)

Si hi ha hagut un terme jurídic que ha causat inquietud a l'hora de normalitzar-lo en català ha estat la resolució judicial que es coneix en castellà amb el nom de *auto*. La polèmica sobre la designació adequada d'aquest tipus de resolució s'ha estès des dels estudis científics (Nieva, 2000), passant per les institucions lingüístiques (TERMCAT⁵ i Institut d'Estudis Catalans⁶), fins al debat entre els professionals del dret. L'opció que es va escollir va ser la forma *interlocutòria*, i va ser la que els serveis lingüístics van difondre, la que ha estat utilitzada en la legislació i la que la major part de la pràctica jurídica fa servir. Però la solució va ser criticada per alguns especialistes i en la segona edició del *Diccionari* (DIEC2) s'ha introduït la forma *aute*, per bé que circumscrita al dret processal andorrà.

Certament aquest és un cas força singular en la terminologia jurídica catalana. No poso en dubte el rerefons conceptual que batega en la polèmica, però segur que tothom pot estar d'acord en dues coses: que no és bo que un terme que en dret processal és de primer ordre estigui permanentment qüestionat i que la reobertura del debat es deu molt probablement a la manca d'un ús ampli i sense complexos dels que l'haurien de fer servir, que són els jutges. Ambdues consideracions posen en relleu que la implantació tan contradictòria d'aquest mot no es deu tant a l'adequació conceptual, sinó més aviat a una falta real de necessitat d'emprar-lo. Algú s'ha qüestionat mai la bondat de la forma castellana *auto*?⁷ Algun jutge continuaria utilitzant la forma *auto* si la llei la fes desaparèixer? Sens dubte que no. La polèmica, doncs, ens revela un altre problema, que té dues cares: la falta d'autonomia en la producció terminològica i la falta d'ús del català en aquest àmbit.

Serveixi l'exemple exposat, en primer lloc, per veure l'arrel de molts dels problemes suscitats en la fixació del terme, que tot sigui dit, en nombre total són ben reduïts, i, segon, per donar una perspectiva sobre la incorporació de nous termes en el DIEC2. No ens cal destacar la rellevància que té l'entrada d'una paraula en el diccionari normatiu, però tampoc hem d'oblidar que el lèxic específic, aquí el jurídic, el va construir l'ús dels professionals i de les lleis, que al final seran els que faran inclinar la balança cap a un cantó o cap a l'altre.

El DIEC2 (i les esmenes posteriors, consultables també en el mateix web) fa incorporacions importants. N'apuntem només algunes, sense tenir en compte que portin la marca *dret* o *administració*. Pel que fa al terme *interlocutòria*, s'introdueix l'article *aute*, si bé justament se'l fa equivalent a *interlocutòria* en dret processal andorrà, fet que, a criteri nostre, ratifica el terme usat a l'Estat espanyol. (Podeu trobar una relació detallada dels termes jurídics i administratius andorrans introduïts al DIEC2 a Rull, 2007, p. 61-78; sobre les dificultats amb *interlocutòria/aute*, p. 69-70.)

Així mateix, s'incorporen altres modificacions rellevants en l'àrea del dret processal. *Providència* (un dels tres tipus de resolucions judicials) passa a ser l'entrada principal i *provisió*, que en la primera edició del DIEC (DIEC1) tenia una subentrada amb aquest concepte, passa a remetre's al primer. El mateix s'esdevé amb *decisió*, que tenia una subentrada que la definia com «part dispositiva d'una sentència o d'un acte resolutori en un expedient o plet civil o causa criminal». Sens dubte calia una modificació, perquè per regla general la *decisió* (*fallo* en castellà) sol ser la part dispositiva de la sentència (no de la interlocutòria, en què se sol fer servir la forma *part dispositiva*),⁸ a banda del fet que la definició es referia a *acte resolutori*, que el mateix IEC havia rebutjat. Ara bé, el DIEC2 fixa el substantiu *dispositiva*, abans només tractat com a adjectiu i que sortia com a exemple a «part dispositiva d'una sentència», com a definició principal del concepte (subentrada 2: «Pronunciament dispositiu o imperatiu d'una sentència dictada per un jutge o per un tribunal»). L'ús de la paraula *dispositiva* per a designar aquesta part final de la sentència és avui pràcticament nul en la pràctica processal i en la legislació (Pou, 2011, p. 101), en què s'empra *decisió*. Certament aquesta paraula pot resultar poc precisa, però, sense entrar en el debat conceptual, sembla excessiu fer una modificació lèxica d'aquesta mena decantant-se de la pràctica generalitzada.

Una altra novetat és la figura de dret processal penal *crida i cerca*, àmpliament avalada en tots els treballs i reculls terminològics anteriors. És lamentable, però, que aquí el consens en el llenguatge d'especialitat no tingui reflex en la difusió que en fan els mitjans de comunicació, que recorren gairebé sempre a la forma castellanitzant *recerca i captura*, fruit precisament de la tan esmentada escassetat del català en aquest àmbit processal.

S'incorpora també la forma *atressí* referida a la petició accessòria que es fa després de la petita de

© Rafael Vargas

la demanda o altres escrits de les parts en un judici. El DIEC1 només contenia *altressí* com a adverb, equivalent a «igualmente, també» en un escrit judicial. El DIEC2, d'una banda, incorpora en el mot una segona subentrada com a substantiu amb el valor indicat i, de l'altra, introdueix l'entrada *atressí* només amb categoria adverbial i amb el mateix significat. Sense considerar les raons d'aquests canvis, la introducció del substantiu és plenament justificada, però l'entrada de les dues variants amb una equivalència parcial pot confondre. Finalment, també trobem *recurrible* («Que pot ésser objecte de recurs») en paral·lel a l'adjectiu *apel·lable*, que ja sortia en el DIEC1. Aquesta incorporació deriva de la transitivització que l'ús fa d'ambdós verbs, fenomen que tard o d'hora s'haurà d'encarar.⁹

Esmentem ara altres noves entrades, moltes de les quals del camp del dret civil, i dins d'aquest, de dret de família, com *adoptand*, *alimentat*, *coesposa*, *cognati*, *desposori*, *immatricular/immatriculació*, *monoparental*, *parental*, *presura*, *regstral*. O subentrades com ara *domini directe*, *domini útil*, *dret civil*, *dret comú*, *drets d'autor*, *a terminis*, *autonomia de la voluntat*, *condició suspensiva*, *condició resolutòria*, *consell de tutela*, *contracte mutu*, *possessió alienable/inalienable* o *servitud de pas*. Dins de les esmenes en el DIEC2, en trobem moltes derivades del reconeixement jurídic del matrimoni homosexual, com les modificacions en les definicions de *cònjuge*, *descasar* o *matrimoni*.

També podem esmentar altres incorporacions com *cot* (multa a Andorra), *jurat* (en el sentit de persona que jura o promet; també tenim l'expressió *prestar jurament*), *normativitat*, *royalty*; o subentrades com *paer en cap*, *decret legislatiu*, *audiència provincial*, *carta atorgada* i *carta de franqueses*, *codi civil*, *codi de comerç*, *codi penal*, *con-*

tracte programa, control parlamentari, corporació municipal, impediment diriment / impediment impedit, interdicció de drets, reial decret o torn obert de paraules. Quant a les esmenes posteriors, destaquem les millores en els articles i subentrades com *designar*, *escripturar*, *jutge pedani*, *pedani*, *termini* o *transposar*.

que ens reporten les eines que tenim a l'abast (Albons i Egea (2010), sobre cerca terminològica en general; entre d'altres, Gelpí (2008) o Matturro (2005) per a llenguatge jurídic), l'activitat institucional de difusió terminològica i de formació en llenguatge d'especialitat ha estat notable i les institucions que vetllen per la

normalització terminològica ens proporcionen uns resultats en conjunt ben positius.

La qüestió, al nostre entendre, rau en el fet que els recursos es van crear amb un objectiu: la necessitat de trobar amb facilitat una equivalència castellà-català. I aquesta finalitat primigènia continua, en part perquè continuen les causes que la van motivar; però sens dubte els passos endavant han estat insuficients. D'aquí la poca oferta de dic-

cionaris amb definicions i de diccionaris amb objectiu enciclopèdic, o la falta d'equivalències amb altres idiomes que no siguin el castellà (Bestué i Torres, 2006). Veient els recursos existents, la major part a la xarxa, hom no pot deixar de pensar, amb petites excepcions, que continuem en una fase de normalització lingüística de l'àmbit jurídic sobre la base de la traducció del castellà i no del treball jurídic en català. I aquesta situació, almenys en una part important, actualment no està justificada. Per això caldria superar la fase de recursos terminològics per a la traducció i afermar iniciatives per contribuir a la tasca i a la comunicació dins el llenguatge d'especialitat. Això vol dir, per exemple, que l'encàrrec normalitzador d'una institució com el TERMCAT, que constitueix una necessitat ben vigent, cal rendibilitzar-lo amb projectes secundaris que siguin una referència per als operadors jurídics.¹⁰

Sota aquesta perspectiva, fem un repàs d'algunes de les obres lexicogràfiques relatives al dret dels darrers anys, i és just començar pel projecte més esperat, el *Diccionari jurídic català*, promogut per la Fundació Jaume Callís i finalment gestionat per la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'IEC. Es tracta d'un diccionari disponible només en línia i, tal com indica en la seva presentació, «és un diccionari enciclopèdic especialitzat que vol recollir els termes que formen part de les diverses disciplines del dret». Té més de vuit

© Rafael Vargas

Una menció especial, que ens servirà com a exemple per concloure aquest epígraf, mereix la substitució de la forma *directriu* (norma de la Unió Europea) per la més habitual *directiva*, tot i que aquesta amb una accepció més àmplia del que tenia la primera. El dubte sobre la manera de designar aquesta forma de creació jurídica de l'ordenament comunitari té una història plena de vaivens i de precisions conceptuals, tant en català com en castellà (a Armengol i Ferrer (2000) podeu trobar un relat molt interessant sobre el terme). Finalment, però, l'ús generalitzat de *directiva* s'ha imposat, malgrat la poca consistència des del punt de vista de la traducció. Constitueix un exemple de com els usos s'imposen als debats i de com, al capdavall, sigui pel motiu que sigui, la pràctica professional s'ocupa a vegades d'acollir formes impròpies i bandejar-ne d'altres de ben legítimes, amb el vistiplau final de l'acadèmia.

3 Un cop d'ull a alguns dels recursos terminològics

Reprenem la pregunta que havíem avançat: tenim prou recursos terminològics que serveixin a la comunitat professional del dret? De materials i recursos terminològics, de pàgines web que ens hi donen accés i de cercadors que ens ofereixen terminologia sota diferents paràmetres, n'hi ha. Hi ha diversos treballs

mil termes i també ofereix entrades fraseològiques. El sistema de cerca, semblant al del DIEC, permet fer cerques pel terme, per l'àrea temàtica o per la llengua. Una de les característiques que més crida l'atenció és que combina la informació enciclopèdica que forneixen els especialistes (l'obra té molts i prestigiosos col·laboradors dins el dret) amb la definició succinta pròpia de la terminologia acompanyada sovint d'exemples. Sens dubte és un producte necessari i de molta vàlua, però amb una complexitat i un volum notables. Segurament per això cal completar-lo: s'hi troben a faltar conceptes bàsics del dret, a vegades el lligam entre informació enciclopèdica i terminològica genera errors o hi ha articles desfasats pel pas del temps, circumstància que l'usuari no pot saber perquè no porten la data de finalització. Per tal de ser plenament útil, doncs, caldria posar remei a aquestes limitacions i, sobretot, fer un gran esforç de manteniment. Tanmateix, tant una cosa com l'altra ens donen compte de l'envergadura del projecte.

Pel que fa als treballs estrictament terminològics, destaquem els següents. Amb definicions, el *Diccionari de dret civil*, amb més de mil termes, el *Diccionari de la negociació col·lectiva*, la *Terminologia notarial*. Per a l'àmbit de l'Administració pública, el web de la Generalitat ofereix el *Glossari de funció pública*, que aplega un centenar de termes. D'un abast més ampli i actualitzat el 2010, tenim «Terminologia i fraseologia jurídica i administrativa normalitzada», dins de l'opuscle *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*. També esmentem, en l'àmbit valencià, el *Diccionari bàsic de dret*, amb uns tres mil termes, i el *Diccionari juridicoadministratiu*, amb uns mil termes. Un conjunt amb valor i de confecció acurada. La mancança continua sent, però, una obra més completa.

Quant als vocabularis sense definicions, en podem esmentar una bona colla,¹¹ però fem una menció especial al *Vocabulari de dret*, obra impulsada per la Universitat de València i la de Barcelona. En primer lloc, cal posar-ne en relleu la mateixa autoria, atès que es tracta d'una iniciativa col·laborativa sense precedents que ha fet convergir professors de les facultats de dret de València i de Barcelona i tècnics lingüístics dels serveis lingüístics de les dues institucions acadèmiques. De fet, l'origen del projecte se situa en els vocabularis de les diferents branques del dret impulsats des dels dos àmbits universitaris. Aquest fet per si sol ja és remarcable, com també ho és el nombre de termes recollits, 5.937, i l'equilibri de tractament entre els diferents àmbits temàtics. Justament en aquest darrer aspecte, però, hauria estat convenient que les entrades haguessin tingut alguna indicació sobre l'àrea temàtica, indicació que encara es fa més necessària per la falta de definicions.

Ni que sigui succintament, hem de mencionar també el paper que en la fixació terminològica desenvolupen

les lleis. Les lleis catalanes, sens dubte, però també les traduccions de la normativa espanyola o europea del castellà al català que es fa mitjançant la publicació en català de les lleis i de les normes amb rang de llei a la versió catalana del *Butlletí Oficial de l'Estat*. Així mateix, en el mateix àmbit de la legislació estatal en català, és un espai de referència el recull legislatiu *LexCat*, que acull els principals textos legislatius de l'Estat en català i en versió consolidada. Des de fa un any, tant la legislació catalana com el cabal legislatiu que aplega *LexCat* es poden consultar al Portal Jurídic de Catalunya. Que quedi apuntada, doncs, la gran projecció terminològica d'aquests portals legislatius.

Finalment, deixem constància com a «agents terminològics» de tots els manuals de formació en llenguatge jurídic i administratiu i de tots els manuals de redacció i llibres d'estil relatius a aquests àmbits. Quant als primers, avui és un manual de referència el *Curs de llenguatge jurídic*, elaborat pels serveis lingüístics del Departament de Justícia, amb un estructura àgil i un plantejament docent eficaç (i en línia i amb un contingut més abreujat el *Curs d'autoaprenentatge de llenguatge jurídic*). Malgrat que pel contingut està destinat sobretot a alumnes que treballin en l'àmbit judicial, ha tingut una clara projecció més enllà d'aquest espai. Quant als segons, la gran quantitat de llibres d'estil i manuals de redacció fa que no puguem aquí donar compte de tots. Sense menystenir l'aportació de tots els altres, n'esmentem, però, tres de ben rellevants: Duarte, Alsina i Sibina (1997); Altés i Pejó (2001), i Estopà i Garcia (2003). I esmentem el *Llibre d'estil jurídic*, adaptació al català del llibre d'estil del bufet d'advocats Garrigues. Es tracta d'una eina de gran utilitat per als advocats i altres professionals del dret i conté també equivalències català-castellà de termes i formes fraseològiques en què se solen produir errors i confusions.

Conclusions

El debat sobre la terminologia jurídica en català en el camp jurídic està molt condicionat per les característiques i els ritmes de la normalització del català en aquest àmbit. Factors com la manera com s'ha dut a terme la difusió i la implantació terminològica, la necessitat de tenir una terminologia normalitzada amb força prescriptiva per bandejar solucions lingüístiques molt interferides o l'encara ús escàs del català en certs àmbits jurídics, han condicionat tant l'establiment de la terminologia com la mateixa oferta de recursos de lèxic jurídic.

Tot i això, cal destacar el petit nombre de termes que podem considerar controvertits. En tot cas, els problemes en la fixació terminològica deriven sobretot del poc ús en algun àmbit del dret i de la forta dependèn-

cia del català jurídic respecte del castellà pel fet mateix d'estar vinculats al mateix ordenament jurídic, ordenament que té el castellà com a vehicle principal de creació del dret.

En aquest sentit, la major part d'incorporacions de tecnicismes jurídics en el DIEC2 representen un reconeixement normatiu encertat des del punt de vista de l'usuari del dret. Només en el cas d'algun terme s'ha pogut introduir una certa confusió (atressí, providència) o no hi ha una correspondència amb l'ús real (dispositiva com a entrada principal).

Finalment, si fem un cop d'ull als recursos terminològics actuals veiem que ja disposem d'una ofer-

ta important, però també fa palesa la necessitat de concloure la línia de treball iniciada i elaborar nous productes o millorar els que tenim en el sentit d'incorporar equivalències en altres llengües, formular definicions, incorporar exemples d'ús o vincular aquesta informació a continguts doctrinals dels juristes, elements que fan més útil el recurs per a l'usuari. Cal atendre, doncs, no solament l'aspecte denominatiu de la terminologia, sinó entrar de ple en la seva funció comunicativa. ✱

Bibliografia

- ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006). *Vocabulari jurídic*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua. (Vocabularis)
- ALBONS, Xavier; EGEA, Àngels (2010). «Eines per a la cerca terminològica en línia». *Terminàlia*, núm. 2, p. 7-16.
- ALTÈS, Núria; PEJÓ, Xavier (2001). *Manual de redacció administrativa*. Vic: Editorial Eumo: Universitat de Vic.
- ARMENGOL I FERRER, Ferran (2000). «Directriu/directiva: aproximació a un terme jurídic conflictiu». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 33, p. 9-22.
- BESTUÉ, Carmen; TORRES, Olga (2006). «El català jurídic: qüestions pendents relacionades amb la traducció i la terminologia tenint en compte la història, el marc legal i el procés de normalització del català». *Papers Lextra*, núm. 2, p. 47-57.
- BUSSE, Dietrich (1994). «La comprensibilitat de les lleis: un problema jurídic des del punt de vista lingüístic». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 22, p. 7-24.
- CABRÉ CASTELLVÍ, M. Teresa (1999). *La terminología: representación y comunicación. Elementos para una teoría de base comunicativa y otros artículos*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada.
- CABRÉ CASTELLVÍ, M. Teresa (2010). «La implantación de la terminología: conceptos, estrategias, recursos y estudios realizados sobre el francés de Quebec y el catalán». A: ALBERDI, Xabier; SALABURU, Pello (ed.). *Ugarteburu terminologia jardunaldiak «Euskararen garapena esparru akademikoetan»*. Bilbao: Euskal Herriko Unibertsitatea: Euskara Institutua.
- Diccionari jurídic català [en línia]*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana d'Estudis Jurídics. <<http://cit.iec.cat/djc>>
- DOMÈNECH ZORNOZA, Josep Lluís; FERRÀ PELLICER, Jaume (2004). *Diccionari bàsic de dret*. València: Nau Llibres. (Paraules; F)
- DUARTE, Carles; ALSINA, Àlex; SIBINA, Segimon (1997). *Manual de llenguatge administratiu*. 4a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Escola d'Administració Pública de Catalunya. [N'hi ha diverses edicions.]
- ESCOLANO LÓPEZ, Robert; ESCOLANO LÓPEZ, Rafaela; TAULES VALCÁRCCEL, Pere (2000). *Diccionari juridicoadministratiu*. Alacant: Publicacions de la Universitat d'Alacant. (Joan Fuster. Diccionaris; 2)
- ESPALLARGAS, Agustí (2011). «El concepte de terme. Taula rodona organitzada per la SCATERM (15 de març de 2011)». *Terminàlia*, núm. 3, p. 57-58.
- ESTOPÀ CASALS, Anna; GARCIA GINESTÀ, Cristina (2003). *Manual de llenguatge judicial*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- ESTOPÀ, Rosa et al. (2006). «La identificación de unidades terminológicas en contexto: de la teoría a la práctica». A: CABRÉ, M. Teresa; BACH, Carme; MARTÍ, Jaume. *Terminología i derecho: Complejidad de la comunicación multilingüe*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, p. 101-130.
- GELPÍ ARROYO, Cristina (2008). «Recursos en línia per a l'aprenentatge del llenguatge jurídic en català: tipus, usuaris i accessibilitat». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 49, p. 11-23.

- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2008). *Curs de llenguatge jurídic*. 2a ed. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA. *Autoaprenentatge de llenguatge jurídic* [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. <<http://www.gencat.cat/justicia/llengjur/index.html>>
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA; TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2005). *Diccionari de dret civil*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 2)
- GENERALITAT DE CATALUNYA. SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2010). *Criteris de traducció de textos normatius del castellà al català*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Secretaria de Política Lingüística.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ I RELACIONS INSTITUCIONALS. *Glossari de funció pública*. Generalitat de Catalunya. Departament de Governació i Relacions Institucionals.
- Justiterm, cercador terminològic [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1995-2012 <<http://www.gencat.cat/justicia/justiterm>>
- LexCat. [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. <<http://www.gencat.cat/justicia/lexcat>>
- LLABRÉS, Antoni; PONS, Eva (coord.) (2009). *Vocabulari de dret*. València; Barcelona: Universitat de València. Facultat de Dret. Servei de Política Lingüística; Universitat de Barcelona. Facultat de Dret. Serveis Lingüístics.
- MATTURRO MESTRE, Joana (2005). «Recursos en línia per a la traducció jurídica: anàlisi de les fonts més emprades pels traductors d'anglès i català». *Papers Lextra*, núm. 1, p. 57-71.
- NIEVA FENOLL, Jordi (2000). «L'“auto” i el “fallo”». *Revista Jurídica de Catalunya*, núm. 4, p. 267-282.
- OLEART PIQUET, Oriol (1984-85). «Els autos i els actes (I, II i III)». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 4 i 5.
- Portal Jurídic de Catalunya. [en línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/portaljuridic>>
- POU, Agustí (2011). «Terminologia jurídica catalana: algunes qüestions relatives a la consolidació de l'ús». A: POTRONY, Lluc; ROMANÍ, Joan M. (cur.). *Indexació, terminologia i llenguatge jurídic*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Societat Catalana de Terminologia, p. 85-103.
- RULL MURUZÁBAL, Xavier (2007). «Presència del llenguatge jurídic i administratiu andorrà en la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 47, p. 61-78.
- RULL MURUZÁBAL, Xavier (2010). «El règim verbal en els vocabularis de llenguatge jurídic». *Terminàlia*, núm. 2, p. 23-31.
- SALOMÓN, Lourdes (2007). «Una aproximación a la teoría jurídica actual desde la perspectiva romanística». *Anuario de la Facultad de Derecho da Universidade da Coruña*, p. 885-898.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2004). *Terminologia notarial*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia. (Terminologies; 4)
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA (2010). *El diccionari terminològic*. Vic: Eumo Editorial; Barcelona: TERMCAT.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE TREBALL (2000). *Diccionari de la negociació col·lectiva*. Barcelona: TERMCAT: Generalitat de Catalunya. Departament de Treball.
- TERMCAT, CENTRE DE TERMINOLOGIA; GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE JUSTÍCIA (2000). *Vocabulari de dret penal i penitenciari*. Barcelona: TERMCAT: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. (Termes Jurídics; 1)
- THIRY, Bernard (2009). «La motivación de los términos en terminología: cómo la terminología jurídica asume los riesgos de su evolución». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 51, p. 161-185.
- TRIADÚ I VILA-ABADAL, Joaquim; FRANQUESA I BONET, Ester (coord.) (2010). *Llibre d'estil jurídic*. Centre d'Estudis Garrigues; Navarra: Aranzadi.
- VALLÈS ELIZALDE, Àgueda (2007). «Resolucions judicials i qualitat lingüística». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 48, p. 37-58.

Notes

1. Per fer un cop d'ull a la forta interferència del castellà, malauradament encara avui freqüent en els textos dels operadors jurídics, podeu consultar Vallès Elizalde (2007, p. 45-50).
2. TERMCAT (2010, p. 32-33). La mateixa normativa que regula el TERMCAT i la publicació periòdica en el DOGC dels termes aprovats pel Consell Supervisor contribueixen a aquesta prescripció (article 12.3 del Decret 108/2006, de 25 d'abril, pel qual s'aprova la modificació dels Estatuts del Consorci del Centre de Terminologia TERMCAT, o l'article 2.3 del Decret 107/1987, de 13 de març, pel qual es regula l'ús de les llengües oficials per part de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, d'acord

amb la redacció que li dóna el Decret 162/2002, de 28 de maig, que estableix que en l'ús del català l'Administració de la Generalitat ha d'emprar els termes normalitzats pel Centre de Terminologia TERMCAT per designar en aquesta llengua els conceptes a què es refereixen).

3. L'ús del català en el món del dret és molt variable tant pel que fa a l'àrea (poc ús en dret penal, dret processal, dret mercantil; més en dret públic), com a l'agent que el produeix (poc ús a l'Administració estatal, de justícia, a l'advocacia; més a l'Administració pública) o com en els diferents tipus de llenguatge (força ús en l'àmbit legal, poc en la publicació d'obra científica jurídica).

4. Ho posa en relleu M. Teresa Cabré (1999, p. 48-49) quan distingeix entre «unificació» i «harmonització»: «La unificació es desenrotlla sobre la base d'un patró de referència (sistemàticament dominant); l'harmonització no pot fer prevaler artificialment un patró per damunt de l'altre».

5. Acord del Consell Supervisor del TERMCAT de 19 de gener de 1998.

6. Mitjançant l'Acord de 17 d'abril de 1998 la mateixa Secció Filològica de l'IEC va adoptar la decisió que *interlocutòria* era la forma més avalada del castellà *auto*. La decisió final no deixava espai per al dubte: «Per tot això, i perquè hom ha observat la pervivència d'usos inadequats, la Secció Filològica de l'IEC recorda que el terme que s'ha de fer servir en el sentit damunt dit és *interlocutòria*, i no *acte*, i desaconsella, així mateix, l'ús del terme *aute* amb aquest mateix valor».

7. L'article 245.1.b de la Llei orgànica del poder judicial, en una definició ben circular, diu que les resolucions judicials tenen la forma d'*interlocutòria* «quan decideixin recursos contra provisions, qüestions incidentals, pressupòsits processals, nul·litat del procediment o quan, segons les lleis d'enjudiciament, hagin de tenir aquesta forma».

8. Article 248.2 de la Llei orgànica del poder judicial.

9. Rull (2010), en un article sobre la necessitat de detallar els règims en els verbs amb significació jurídica, evidencia la confusió sobre determinats usos verbals en aquest àmbit.

10. Portem a col·lació el treball de M. Teresa Cabré (2010) sobre la implantació socioterminològica, en què estableix la implantació dels termes com un esglaió més dins la normalització lingüística que afecta no ja el corpus, sinó l'estatus de la llengua; la normalització del terme no es pot desentendre de la seva implantació i per això cal parametritzar les variables que fan que un terme reïxi en l'ús real.

11. Recordem obres interessants com el *Vocabulari de dret penal i penitenciari* i el *Vocabulari jurídic*; el Justiterm, base de dades de termes jurídics en línia del Departament de Justícia, o el mateix Cercaterm, del TERMCAT. Per a conèixer els recursos, és molt útil la consulta a la biblioteca en línia del TERMCAT.